

Socialdepartementet

Yttrande över promemorian "Vistelseförbud för barn" Ds 2022:12**Ärende**

Socialdepartementet har, på uppdrag av socialminister Lena Hallengren (S), utrett om det bör införas en möjlighet för socialnämnden att i skyddande syfte genom beslut begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller i vissa områden. I uppdraget har ingått att oavsett ställningstagande i fråga om behov, lämna förslag till författningsändringar. Utgångspunkten för de förslag som lämnas ska vara att förebygga och förhindra att barn far illa.

Slutsatsen i promemorian är att det bedöms saknas tillräckliga skäl att införa denna nya reglering om vistelseförbud. Att hindra barnet från att vistas i en viss fysisk miljö bedöms inte ha någon nämnvärd effekt på barnets sociala kontext. Bedömningen är att umgänget kommer flytta till en annan plats eller till den digitala miljön. Tvångsåtgärden kan göra att barnet stängs ut även från en del positiva sammanhang och riskerar skapa en ökad misstro mot de sociala myndigheterna, vilket försvårar möjligheterna att tillhandahålla behövlig vård. Utredaren anser också att det kan vara svårt att identifiera de relevanta miljöerna vilket innebär en risk att förbudet antingen blir för brett eller för snävt. Det kan också vara svårt att kontrollera och ge sanktioner om ett vistelseförbud inte efterlevs.

Trots ställningstagandet i sak lämnas, i enlighet med uppdraget, förslag till en reglering om vistelseförbud i syfte att förebygga och förhindra att barn far illa. Bestämmelserna om vistelseförbud föreslås vid ev. införande inkluderas i befintlig lagstiftning som rör LVU - Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Regleringen skulle i huvudsak innebära följande: En person under 18 år ska kunna förbjudas att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område om det med hänsyn till den unges hälsa eller utveckling finns behov av att begränsa den unges närvaro på platsen eller i området, och det antingen finns en påtaglig risk att den unge kommer att utveckla ett sådant beteende som avses i 3 § LVU¹ eller den unge har ett vårdbehov på grund av sådana förhållanden som avses i 3 § LVU. Beslut om vistelseförbud meddelas av

¹ Enligt 3 § LVU skall vård beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Vård skall också beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap.

förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden, på motsvarande sätt som i dag gäller bland annat vid ansökan om beredande av vård med stöd av LVU.

Övervägande

Jönköpings kommun anser att utredningen på ett nyanserat sätt beskriver hur normbrytande beteenden, såsom kriminalitet och missbruk, utvecklas genom en komplex process där olika risk- och skyddsfaktorer samspelar och påverkar varandra. Förslaget om vistelseförbud skulle inriktas på en faktor, den fysiska miljön, vars betydelse för utvecklingen av normbrytande beteende är oklar. Det kan således finnas en begränsning i vilken positiv effekt som kan uppnås, samtidigt som utredaren ser farhågor kring att regleringen kan medföra negativa konsekvenser för den unge, vilket noggrant måste beaktas.

Jönköpings kommun vill även lyfta risken kring att en insats, i enlighet med föreslagen reglering, skulle kunna uppfattas som repressiv och därmed riskera att försvåra samarbetet och tilltron mellan socialtjänst och barnet samt dennes föräldrar/vårdnadshavare. Det finns redan idag tendenser av misstro och ryktesspridning kring socialtjänsten och dess uppdrag inom vissa grupper, varför det bör vara en viktig ambition att i första hand arbeta tillitsskapande genom dialog och samarbete. Mot bakgrund av detta bör verkställandet av liknande regleringar i första hand hanteras av en annan myndighet, såsom Polismyndigheten.

Med anledning av ovanstående, samt med utgångspunkt i synpunkter från ansvarig nämnd i kommunen, vill Jönköpings kommun betona de möjligheter som kan finnas i att som första alternativ utgå från och eventuellt utveckla befintlig lagstiftning, tillgängliga insatser samt samverkansstrukturer.

Gällande lagstiftning

Polismyndigheten har redan idag har möjlighet att ingripa om polisen hittar en ung person i en farlig miljö. I polislagens tolfte paragraf framgår:

”Om någon som kan antas vara under arton år anträffas under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes hälsa eller utveckling, får han eller hon tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare eller till socialnämnden. Vid bedömningen av risken för den unges hälsa eller utveckling ska det beaktas om man kan befara att den unge kan komma att utsättas för brott, involveras i brottslig verksamhet eller skadas genom något annat socialt nedbrytande beteende.”

Innebörden i ovanstående paragraf har fördelar genom att vara mer situationsanpassad och mindre byråkratisk i sin uppbyggnad jämfört med en ordning med beslut om vistelseförbud, som – om det införs – kommer kräva utökad administration och arbetsuppgifter för bland annat sociala myndigheter. Vid eventuellt ny reglering av vistelseförbud skulle en utredning göras inledningsvis av socialtjänsten, följt av beslut av förvaltningsrätten. Därefter skulle tät uppföljning av socialtjänsten krävas, eftersom beslut om vistelseförbud föreslås omprövas var tredje månad.

Om samhället önskar något större möjligheter för Polismyndigheten att ingripa när unga upptäcks i en riskfylld situation, skulle ett alternativ vara en mindre justering av skrivningen i polislagen. Till exempel skulle ordet ”överhängande” kunna tas bort, så att det räckte att den unge anträffades i förhållanden som utgör en allvarlig risk för den unges hälsa och utveckling, för att polisen skulle kunna ingripa och till exempel skjutsa hem den unge till föräldrarna.

Familjestödsinsatser m.m.

En bra relation mellan barn och vårdnadshavare/förälder ger bland de bästa förutsättningarna när det gäller att hantera utmanande situationer under livet. Familjer kan behöva omfattande stöd för att hantera och bemöta destruktiva beteenden hos barn och unga. Samhället har därför en viktig roll kring att erbjuda adekvat stöd, vilket idag i Jönköpings kommun dels erbjuds som öppna insatser inom ramen för familjecentraler samt föräldraskapsstöd med uppsökande verksamhet, men även i form av biståndsbedömda familjestödsinsatser.

I Jönköpings kommun pågår införandet av Elevhälsocentraler, som riktar sig till barn och unga mellan 6 – 16 år. Inom ramen för detta forum kommer aktörer inom kommunen samt regionen gemensamt arbeta för att på ett tidigt stadiet identifiera och arbeta organisationsövergripande med barn och unga som riskerar hamna i ohälsa och utanförskap. En av målgrupperna är barn och unga med beteendeproblem och trotsigt eller normbrytande beteende.

Samverkansstruktur

Utredningens förslag handlar om att komma till rätta med en problematik som är komplex och omfattande, varför Jönköpings kommun även vill lyfta vikten av strukturerad samverkan såväl inom den egna organisationen som med lokala aktörer, men även nationellt. Samhället behöver genom gemensamma ansträngningar bemöta utvecklingen, i denna strävan är goda exempel och framgångsfaktorer viktiga.

Som lokalt exempel finns i Jönköpings kommun goda erfarenheter av en samverkansstruktur som under lång tid arbetat med frågor som rör barn och unga. Syften med strukturen är att genom samverkan möjliggöra främjande och förebyggande arbete för barn och unga samt överbrygga de organisatoriska mellanrum som kan uppstå.

De samverkansgrupper som ingår och som befinner sig på olika organisatoriska nivåer utgörs av representanter från kommunala aktörer, andra offentliga verksamheter (såsom polis och bostadsbolag) samt civilsamhällesaktörer från respektive geografiskt område. Inom ramen för denna struktur finns goda möjligheter att på ett tidigt stadium identifiera och hantera situationer som riskerar en negativ utveckling. Kopplat till arbetet finns ett organ med politiska representanter från kommunen och regionen, som följer upp arbetet samt verkar för att frågorna prioriteras och ständigt aktualiseras på den politiska dagordningen.

Sammanfattande bedömning

Jönköpings kommun instämmer i behovet av att utvärdera olika verktyg och tillvägagångssätt för att motverka en utveckling där unga personer dras in i destruktiva miljöer och beteenden som får omfattande, negativa konsekvenser för

dem själva och samhället i stort. Det är angeläget att förändringar inte är symbolpolitik, utan tvärtom når sitt syfte.

Som utredningen slår fast, kan en tillkommande reglering kring vistelseförbud i LVU dock ha begränsad effekt, samtidigt som det kan medföra negativa konsekvenser för det enskilda barnet och i tilliten till socialtjänsten.

Jönköpings kommun föreslår att man i första hand istället utgår från befintlig lagstiftning, familjestödsinsatser samt samverkansstrukturer för att mer situationsanpassat och långsiktigt arbeta med den komplexa, bakomliggande problematiken.

Om man från statligt håll beslutar att gå vidare med förslaget på tillkommande reglering, ser Jönköpings kommun behov av ytterligare konsekvensanalys och bedömning av resursbehov för kommunernas del, då detta skulle innebära utökad ansvar för kommunens barn- och ungdomsverksamhet som redan idag har stora utmaningar kring hög ärendemängd samt rekrytering av medarbetare.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunstyrelsens ordförande

Johan Fritz
Stadsdirektör

§ 293

Yttrande över promemorian "Vistelseförbud för barn" (Ds 2022:12)

Ks/2022:344 799

Sammanfattning

Socialdepartementet har utrett vistelseförbud för barn. Bakgrunden är att socialnämnder (i Jönköpings kommun individ- och familjeomsorgsnämnden) saknar möjlighet att meddela beslut som riktar in sig på att begränsa barns rätt att vistas i vissa miljöer. Jönköpings kommun har fått möjlighet att yttra sig över framarbetad promemoria senast den 17 oktober 2022.

Beslutsunderlag

Promemorian

Individ- och familjeomsorgsnämndens beslut 2022-09-12 § 127 med tillhörande tjänsteskrivelse

Kommunalrådsyttranden enligt nedan

Majoritetsrådets förslag

Kommunalrådet Andreas Persson (S) överlämnar upprättat förslag till kommunens yttrande. Kommunalrådets förslag till kommunstyrelsens beslut:

- Yttrande över promemorian "Vistelseförbud för barn" (Ds 2022:12) överlämnas till Socialdepartementet i enlighet med kommunalrådet Andreas Perssons (S) upprättade förslag.

Oppositionsrådets förslag

Kommunalrådet Andreas Stureson (KD) instämmer.

KOMMUNSTYRELSENS BEHANDLING 2022-10-04

Kommunstyrelsens beslut

- Yttrande över promemorian "Vistelseförbud för barn" (Ds 2022:12) överlämnas till Socialdepartementet i enlighet med kommunalrådet Andreas Perssons (S) upprättade förslag.

Beslutet expedieras till:

Socialdepartementet

In

Socialdepartementet

Yttrande över promemorian "Vistelseförbud för barn" Ds 2022:12**Ärende**

Socialdepartementet har, på uppdrag av socialminister Lena Hallengren (S), utrett om det bör införas en möjlighet för socialnämnden att i skyddande syfte genom beslut begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller i vissa områden. I uppdraget har ingått att oavsett ställningstagande i fråga om behov, lämna förslag till författningsändringar. Utgångspunkten för de förslag som lämnas ska vara att förebygga och förhindra att barn far illa.

Slutsatsen i promemorian är att det bedöms saknas tillräckliga skäl att införa denna nya reglering om vistelseförbud. Att hindra barnet från att vistas i en viss fysisk miljö bedöms inte ha någon nämnvärd effekt på barnets sociala kontext. Bedömningen är att umgänget kommer flytta till en annan plats eller till den digitala miljön. Tvångsåtgärden kan göra att barnet stängs ut även från en del positiva sammanhang och riskerar skapa en ökad misstro mot de sociala myndigheterna, vilket försvårar möjligheterna att tillhandahålla behövlig vård. Utredaren anser också att det kan vara svårt att identifiera de relevanta miljöerna vilket innebär en risk att förbudet antingen blir för brett eller för snävt. Det kan också vara svårt att kontrollera och ge sanktioner om ett vistelseförbud inte efterlevs.

Trots ställningstagandet i sak lämnas, i enlighet med uppdraget, förslag till en reglering om vistelseförbud i syfte att förebygga och förhindra att barn far illa. Bestämmelserna om vistelseförbud föreslås vid ev. införande inkluderas i befintlig lagstiftning som rör LVU - Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Regleringen skulle i huvudsak innebära följande: En person under 18 år ska kunna förbjudas att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område om det med hänsyn till den unges hälsa eller utveckling finns behov av att begränsa den unges närvaro på platsen eller i området, och det antingen finns en påtaglig risk att den unge kommer att utveckla ett sådant beteende som avses i 3 § LVU¹ eller den unge har ett vårdbehov på grund av sådana förhållanden som avses i 3 § LVU. Beslut om vistelseförbud meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden, på motsvarande sätt som i dag gäller bland annat vid ansökan om beredande av vård med stöd av LVU.

¹ Enligt 3 § LVU skall vård beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Vård skall också beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap.

Övervägande

Jönköpings kommun anser att utredningen på ett nyanserat sätt beskriver hur normbrytande beteenden, såsom kriminalitet och missbruk, utvecklas genom en komplex process där olika risk- och skyddsfaktorer samspelar och påverkar varandra. Förslaget om vistelseförbud skulle inriktas på en faktor, den fysiska miljön, vars betydelse för utvecklingen av normbrytande beteende är oklar. Det kan således finnas en begränsning i vilken positiv effekt som kan uppnås, samtidigt som utredaren ser farhågor kring att regleringen kan medföra negativa konsekvenser för den unge, vilket noggrant måste beaktas.

Jönköpings kommun vill även lyfta risken kring att en insats, i enlighet med föreslagen reglering, skulle kunna uppfattas som repressiv och därmed riskera att försvåra samarbetet och tilltron mellan socialtjänst och barnet samt dennes föräldrar/vårdnadshavare. Det finns redan idag tendenser av misstro och ryktesspridning kring socialtjänsten och dess uppdrag inom vissa grupper, varför det bör vara en viktig ambition att i första hand arbeta tillitsskapande genom dialog och samarbete. Mot bakgrund av detta bör verkställandet av liknande regleringar i första hand hanteras av en annan myndighet, såsom Polismyndigheten.

Med anledning av ovanstående, samt med utgångspunkt i synpunkter från ansvarig nämnd i kommunen, vill Jönköpings kommun betona de möjligheter som kan finnas i att som första alternativ utgå från och eventuellt utveckla befintlig lagstiftning, tillgängliga insatser samt samverkansstrukturer.

Gällande lagstiftning

Polismyndigheten har redan idag har möjlighet att ingripa om polisen hittar en ung person i en farlig miljö. I polislagens tolfte paragraf framgår:

”Om någon som kan antas vara under arton år anträffas under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes hälsa eller utveckling, får han eller hon tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare eller till socialnämnden. Vid bedömningen av risken för den unges hälsa eller utveckling ska det beaktas om man kan befara att den unge kan komma att utsättas för brott, involveras i brottslig verksamhet eller skadas genom något annat socialt nedbrytande beteende.”

Innebörden i ovanstående paragraf har fördelar genom att vara mer situationsanpassad och mindre byråkratisk i sin uppbyggnad jämfört med en ordning med beslut om vistelseförbud, som – om det införs – kommer kräva utökad administration och arbetsuppgifter för bland annat sociala myndigheter. Vid eventuellt ny reglering av vistelseförbud skulle en utredning göras inledningsvis av socialtjänsten, följt av beslut av förvaltningsrätten. Därefter skulle tät uppföljning av socialtjänsten krävas, eftersom beslut om vistelseförbud föreslås omprövas var tredje månad.

Om samhället önskar något större möjligheter för Polismyndigheten att ingripa när unga upptäcks i en riskfylld situation, skulle ett alternativ vara en mindre justering av skrivningen i polislagen. Till exempel skulle ordet ”överhängande” kunna tas bort, så att det räckte att den unge anträffades i förhållanden som utgör

en allvarlig risk för den unges hälsa och utveckling, för att polisen skulle kunna ingripa och till exempel skjutsa hem den unge till föräldrarna.

Familjestödsinsatser m.m.

En bra relation mellan barn och vårdnadshavare/förälder ger bland de bästa förutsättningarna när det gäller att hantera utmanande situationer under livet. Familjer kan behöva omfattande stöd för att hantera och bemöta destruktiva beteenden hos barn och unga. Samhället har därför en viktig roll kring att erbjuda adekvat stöd, vilket idag i Jönköpings kommun dels erbjuds som öppna insatser inom ramen för familjecentraler samt föräldraskapsstöd med uppsökande verksamhet, men även i form av biståndsbedömda familjestödsinsatser.

I Jönköpings kommun pågår införandet av Elevhälsocentraler, som riktar sig till barn och unga mellan 6 – 16 år. Inom ramen för detta forum kommer aktörer inom kommunen samt regionen gemensamt arbeta för att på ett tidigt stadium identifiera och arbeta organisationsövergripande med barn och unga som riskerar hamna i ohälsa och utanförskap. En av målgrupperna är barn och unga med beteendeproblem och trotsigt eller normbrytande beteende.

Samverkansstruktur

Utredningens förslag handlar om att komma till rätta med en problematik som är komplex och omfattande, varför Jönköpings kommun även vill lyfta vikten av strukturerad samverkan såväl inom den egna organisationen som med lokala aktörer, men även nationellt. Samhället behöver genom gemensamma ansträngningar bemöta utvecklingen, i denna strävan är goda exempel och framgångsfaktorer viktiga.

Som lokalt exempel finns i Jönköpings kommun goda erfarenheter av en samverkansstruktur som under lång tid arbetat med frågor som rör barn och unga. Syften med strukturen är att genom samverkan möjliggöra främjande och förebyggande arbete för barn och unga samt överbrygga de organisatoriska mellanrum som kan uppstå.

De samverkansgrupper som ingår och som befinner sig på olika organisatoriska nivåer utgörs av representanter från kommunala aktörer, andra offentliga verksamheter (såsom polis och bostadsbolag) samt civilsamhällesaktörer från respektive geografiskt område. Inom ramen för denna struktur finns goda möjligheter att på ett tidigt stadium identifiera och hantera situationer som riskerar en negativ utveckling. Kopplat till arbetet finns ett organ med politiska representanter från kommunen och regionen, som följer upp arbetet samt verkar för att frågorna prioriteras och ständigt aktualiseras på den politiska dagordningen.

Sammanfattande bedömning

Jönköpings kommun instämmer i behovet av att utvärdera olika verktyg och tillvägagångssätt för att motverka en utveckling där unga personer dras in i destruktiva miljöer och beteenden som får omfattande, negativa konsekvenser för dem själva och samhället i stort. Det är angeläget att förändringar inte är symbolpolitik, utan tvärtom når sitt syfte.

Som utredningen slår fast, kan en tillkommande reglering kring vistelseförbud i LVU dock ha begränsad effekt, samtidigt som det kan medföra negativa konsekvenser för det enskilda barnet och i tilliten till socialtjänsten.

Jönköpings kommun föreslår att man i första hand istället utgår från befintlig lagstiftning, familjestödsinsatser samt samverkansstrukturer för att mer situationsanpassat och långsiktigt arbeta med den komplexa, bakomliggande problematiken.

Om man från statligt håll beslutar att gå vidare med förslaget på tillkommande reglering, ser Jönköpings kommun behov av ytterligare konsekvensanalys och bedömning av resursbehov för kommunernas del, då detta skulle innebära utökat ansvar för kommunens barn- och ungdomsverksamhet som redan idag har stora utmaningar kring hög ärendemängd samt rekrytering av medarbetare.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunstyrelsens ordförande

Johan Fritz
Stadsdirektör